

gained independence, the review of private correspondence can be carried out exclusively in accordance with the national legislation of Ukraine, namely taking into account the provisions of the current Constitution (Article 31), the Criminal Procedure Code (Articles 261, 262) and other normative legal acts.

Keywords: covert investigative (search) activities, perustration of correspondence, covert obtaining of information, interference in private communication, postal items (correspondence), private correspondence, political control, state security bodies, imposition of arrest, review and withdrawal of correspondence.

DOI: 10.33766/2524-0323.100.101-112

УДК: 343.322

Зайцев О. В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків, Україна)

e-mail: tavr0106@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6743-7114>

Бодейко В. А., студентка 1 курсу магістратури факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків, Україна)

e-mail: valeriiabodeiko@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3032-0668>

ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (УЗАГАЛЬНЕННЯ МАТЕРІАЛІВ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ)

Стаття присвячена аналізу суб'єктивних ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-1 КК України, через аналіз вироків, що набрали законної сили (станом на 01 листопада 2022 року). Відповідно до відомостей Єдиного державного реєстру судових рішень, набули законної сили 89 обвинувальних вироків за ч. 1 ст. 111-1 КК України (93,7 %) та за ч. 4 ст. 111-1 КК України – 6 (6,3 %).

Акцентована увага на формі вини при вчиненні колабораційних дій з урахуванням тесту диспозиції ст. 111-1 КК України, кримінальної правової доктрини та судової практики. Обґрунтовано необхідність встановлення виключно прямого умислу, про що необхідно вказувати у процесуальних документах. Зроблено висновок про фактичне ігнорування судами з'ясування мотиву та мети вчинення колабораційної діяльності. При тому встановлено, що мотиви та мета вчинюваних суб'єктами дій не мають корисливий спрямованості, а визначаються запереченням самого існування української державності й прагненням винної особи сприяти режиму окупації на території України.

Приділено увагу ознакам суб'єкта колабораційної діяльності, звернуто увагу на необхідність доповнення ч. 4 ст. 111-1 КК України вказівкою на громадянство України в особи, що вчиняє цей злочин. З урахуванням матеріалів судової практики, надано характеристику колаборантів, з огляду на їхню стать, рід занять та наявність судимості. Встановлено, що в переважній більшості випадків суб'єктами кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена чч. 1, 4 ст. 111-1 КК України, є чоловіки,

що не мають офіційного місця працевлаштування. Задля досягнення мети покарання запропоновано змінити безальтернативну санкцію ч. 1 ст. 111-1 КК України.

Ключові слова: колабораційна діяльність, склад кримінального правопорушення, суб'єктивна сторона, мотив, мета, суб'єкт.

Постановка проблеми. Законом України від 3 березня 2022 року № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» КК України доповнено ст. 111-1 «Колабораційна діяльність». Згідно із пояснювальною запискою до законопроекту, основною метою закону було встановлення кримінально-правових механізмів протидії колабораційним проявам на тимчасово окупованих територіях України.

Сам факт запровадження кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність був сприйнятий науковою спільнотою позитивно. Однак у подальшому, декларуючи важливість та необхідність функціонування вказаних норм-заборон, дослідники піддали критиці спосіб нормативного закріплення та обрану законодавцем юридичну техніку, зазначаючи, зокрема, про їх низький правозастосовчий потенціал. Водночас у період з березня 2022 р. по листопад 2022 р. сформувалась судова практика щодо застосування відповідних положень ст. 111-1 КК України. Викладене обумовлює потребу та актуальність дослідження ознак складів кримінальних правопорушень, що передбачені вказаною статтею через призму її прямої реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження колабораційної діяльності здійснювали С. Албул, І. Бередік, М. Бондаренко, М. Головко, Н. Конончук, О. Кравчук, В. Кузнецова, А. Політова, Є. Письменський, С. Резніченко, М. Рубаченко, М. Сийпюкі, В. Кубальський, М. Хавронюк та ін. Визначення предмету наукових досліджень указаних вище науковців здійснювалось через проблематику нормативного закріплення колабораційної діяльності у КК України та встановлення шляхів їх нормативного удосконалення, а також через науково-теоретичне встановлення елементів складів кримінальних правопорушень, що передбачені ст. 111-1 КК України. Проте вказані дослідження не повною мірою враховували правозастосовну практику за ст. 111-1 КК України, що була сформована судами України за час дії відповідної норми в законі про кримінальну відповідальність.

Формулювання цілей. Метою статті є узагальнення і аналіз доступних в Єдиному державному реєстрі судових рішень матеріалів судової практики в Україні за ст. 111-1 КК України; з'ясування суб'єктивних ознак кримінальних правопорушень, а також встановлення практичних проблем, які виникають у правозастосувачів, що пов'язані з їх встановленням.

Виклад основного матеріалу. Проблема встановлення суб'єктивних ознак колабораційної діяльності під час правозастосування в науці предметно не розглядалась. Водночас положення ст. 111-1 КК України не визначають ані форму вини, як елемент складу кримінального правопорушення, ані її вид. Доктринальний ж підхід до визначення вини, як елементу суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, наступний. У науці висловлена позиція про

наявність як прямого, так і непрямого умислу як форм вини при вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК України. Зокрема, О. Кравчук та М. Бондаренко зазначають про наявність прямого та непрямого умислу особи при вчиненні колабораційних дій за чч. ст. 111-1 КК України [2]. Цієї ж позиції дотримуються Ю. Василенко та Н. Симоненко [3, с. 273; 4, с. 92].

Звернення до матеріалів судової практики дозволяє визначити деякі проблемні аспекти застосування норм ст. 111-1 КК України. Так, відповідно до відкритих даних Єдиного державного реєстру судових рішень, станом на 01 листопада 2022 року судами було винесено 116 обвинувальних вироків за ст. 111-1 КК України, проте лише 95 із них набули законної сили. Причому, наявні вирокі мають відношення до кваліфікації виключно за частинами першою або четвертою ст. 111-1 КК України. Поширеність зазначених проявів колабораційної діяльності само собою заслуговує окремого дослідження.

Проведений аналіз емпіричної бази дозволяє стверджувати, що суди, унаслідок спрощеного процесу розгляду справ, у зв'язку з повним визнанням вини засудженим, та, відповідно, і всіх обставин справи обвинуваченим, або у зв'язку з провадженням, що здійснюється на підставі угод про визнання винуватості, не приділяють достатньо уваги встановленню суб'єктивних ознак складу кримінального правопорушення. Так у цілому можна виділити два підходи, що рівною мірою застосовуються судами та, відповідно, визначають механізм встановлення форми вини.

Перший – заснований на визначенні форми вини шляхом констатації факту вчинення особою умисних дій, не розкриваючи їх виду. Наприклад, засуджено особу, яка 02 червня 2022 року, діючи умисно, маючи на меті підтримку російських військ, публічно підтримала дії держави-агресора російської федерації шляхом розміщення під відеороликом, у якому російські військові ведуть вогонь по позиціях сил ВСУ, коментаря, доступного для всіх користувачів у даній соціальній мережі: «Держитесь, я с вами» [5].

Другий підхід характеризується висновком про наявність у діях особи прямого умислу. Як приклад, можна навести таке. Особа, перебуваючи за своїм місцем проживання, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер своїх дій і передбачаючи суспільно-небезпечні наслідки та бажаючи їх настання, за допомогою власного ноутбука розмістила зі своєї сторінки в соціальній мережі «Фейсбук» з нік-неймом «Викторія Хвиль» коментар під дописом іншого користувача, зазначивши, що наразі на території України відбувається не війна, а спеціальна операція по знищенню військових об'єктів [6].

Аналіз матеріалів судової практики за чч. 1, 4 ст. 111-1 КК України, свідчить, що жоден вирок не містить інформації щодо вчинення цих кримінальних правопорушень з непрямым умислом чи з необережності. І цьому є логічне пояснення. Визначальним є доктринальне положення кримінального права, згідно з яким непрямий умисел не властивий для кримінальних правопорушень із формальним складом. Так оскільки суспільно небезпечні наслідки знаходяться поза межами складу кримінального правопорушення, то й сама особа вже не

може бажати їх настання. Інтелектуальна ознака в цьому випадку характеризується виключно усвідомленням суспільно небезпечного характеру посягання, а воляова – бажанням реалізувати об'єктивну сторону кримінального правопорушення [7, с. 185]. Відповідного підходу, як вбачається з аналізу наявної правозастосовної практики, дотримуються й судді. Таким чином, у випадку вчинення колабораційної діяльності належить констатувати наявність у діях особи вини виключно у формі прямого умислу. Вважаємо, що про це необхідно прямо зазначати у всіх процесуальних документах, які стосуються встановлення вини в діях колаборанта.

Звертаючись до характеристики мотиву та мети кримінальних правопорушень, що передбачені частинами 1 та 4 ст. 111-1 КК України, зазначимо, що законодавча конструкція вказаних вище складів кримінальних правопорушень не містить про них згадувань. Водночас, важливість їх дослідження зумовлена вимогою кримінально-процесуального законодавства, що доказуванню в кримінальному провадженні підлягають винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення (п. 2 ч. 1 ст. 91 КПК України).

Не вдаючись до полеміки тлумачення понять мотиву та мети, зазначимо, що під мотивом у цьому науковому дослідженні розуміється усвідомлене внутрішнє спонукання особи, що обумовлене певними потребами чи інтересами, та яке викликає в неї намір вчинити кримінальне правопорушення. Під метою – уявлення про бажаний результат, заради якого і вчиняється відповідне кримінальне правопорушення [7, с. 200-201].

Аналіз матеріалів судової практики свідчить, що за ч. 1 ст. 111-1 КК України суди, як правило, не виокремлюють ані мету, ані мотив, що спонукали суб'єкта вчинити кримінальне правопорушення. Тільки у 12 вироках, що становлять 11,4 % від їх загальної кількості, указаний тотожний за своїм формулюванням мотив – *заперечення самого існування української державності*. Наприклад, визнано винними та засуджено до покарання двох осіб, які, діючи спільно 17 березня 2022 року, у період часу з 10 до 11 години й перебуваючи на території Бердичівського «Кооперативного колгоспного ринку», будучи громадянами України, у присутності п'ятьох осіб, які в той час знаходилися на території вказаного ринку, публічно заперечували здійснення збройної агресії Російської Федерації проти України та публічно закликали до підтримки рішень і дій держави-агресора (Російської Федерації) [8].

Про мету вчинення кримінального правопорушення йдеться тільки у 13 обвинувальних вироках, що становить 12,35 % від їх загальної кількості. Суд, аргументуючи свою позицію, також визначив таку, як *ослаблення національних інтересів України, сприяння російській федерації та її представникам у порушенні суверенітету України та тимчасовій окупації України, створення в суспільстві думки про виправданість та легітимність дій представників влади і службових осіб збройних сил російської федерації щодо вторгнення та окупації території суверенної держави України*. Наприклад, особу було визнано винною в розміщенні на своїй сторінці в соціальній мережі «Фейсбук» дописів, що закликають до підтримки рішень і дій

держави агресора, збройних формувань, окупаційної адміністрації держави-агресора, серед яких інформаційний пост щодо контактних даних терористичних організацій ДНР, які нібито здійснюють евакуацію осіб із так званих визволених територій України [9].

У рішеннях за ч. 4 ст. 111-1 КК України згадується лише один варіант мети та мотиву вчинення цього кримінального правопорушення. Так, переслідуючи мету надання допомоги збройним силам російської федерації протягом окупації, підтримуючи дружні відносини військовими особами збройного формування країни-агресора, забезпечуючи їх матеріальними ресурсами, у зв'язку з чим суб'єкт кримінального правопорушення наділявся привілеями перед іншими місцевими мешканцями за ч. 4 ст. 111-1 КК України, були засуджені п'ятеро осіб, що становить 83,3 % від усіх вироків [10; 11; 12; 13; 14].

Мотив непогодження з політикою представників української державної влади встановлено в діях громадянина України, котрий, проживаючи в період окупації в будинку й незважаючи на зобов'язання по неухильному додержанню Конституції та законів України, діючи умисно й усвідомлюючи протиправний характер своїх дій, бажаючи настання негативних наслідків і підтримуючи ідеї проросійської спрямованості, у т.ч. щодо подальшого розвитку України, з огляду на геополітичні інтереси російської федерації, які передбачають перебування України у сфері її впливу, будучи обізнаним про факт ведення вказаною державою агресивної війни проти України, 18 березня 2022 року встав на шлях вчинення злочину проти основ національної безпеки – колабораційної діяльності, що виразилось у передачі матеріальних ресурсів збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора [15].

Із викладеного можна зробити висновок про відносно формальний, без індивідуалізації суб'єктивних ознак складу кримінального правопорушення підхід судів. Частково це можна пояснити особливостями здійснення судового розгляду, що зовсім не виправдовує ігнорування визначення мети й мотиву вчинення кримінального правопорушення, що передбачено ст. 111-1 КК України.

Щодо характеристики ознак суб'єкта кримінальних правопорушень, слід зауважити, що законодавець у чч. 1-3, 5 ст. 111-1 КК України передбачає пряму вказівку на громадянина України. Тобто, закон зобов'язує встановити його спеціальний вид. Водночас, здійснюючи аналіз суб'єкта кримінального правопорушення, науковцю належить досліджувати не тільки ті ознаки, що визначають вказаного вище суб'єкта, як спеціального з кримінально-правової точки зору, але й інші характеристики індивіда та особливості механізму реалізації об'єктивної сторони, з огляду на наявність взаємозв'язку між суб'єктом вчинення суспільно небезпечного діяння та належним покаранням, яка має на меті виправлення останнього [16, с. 140].

Зазначимо, що діяння, передбачені ч. 1 ст. 111-1 КК України, караються позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років. Однак, встановлення належної санкції (як з точки зору виду покарання, так і строку) викликає сумніви, з огляду на той

факт, що майже половина засуджених за цією категорією кримінальних правопорушень є пенсіонерами, тобто особами, які, відповідно до віку, наявності інвалідності або у зв'язку із втратою годувальника, мають право на регулярну щомісячну допомогу. Так, наприклад, непрацююча пенсіонерка засуджена, через те що на сайті «Однокласники» в мережі Інтернет, з використанням облікового запису «Татьяна Цуркан-Тихоступ», вона розмістила допис з російського інформаційного ресурсу «Алексей. Журавко» на підтримку тимчасової окупації частини території України наступного змісту: «Крым Воссоединение с Россией!! 18 марта» [17].

Обґрунтовуючи позицію щодо несумісності покарання та суб'єкта кримінального правопорушення, погодимося із М. В. В'юнником, який вказує на необхідність не призначати покарання особі у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, якщо реалізація об'єктивної сторони була здійснена шляхом, не пов'язаним з відповідною посадою чи видом діяльності, оскільки таке рішення суду не відповідатиме меті покарання, що закріплена в ст. 50 КК України [18, с. 54-55]. Дійсно, можна стверджувати, що навряд чи безальтернативна санкція ч. 1 ст. 111-1 КК України здатна забезпечити досягнення мети покарання. Так виголошення відповідних закликів та (або) заперечень було здійснено особами без використання посади та без зв'язку з певною діяльністю, а вірогідність обіймання такими особами посад, пов'язаних із виконанням функцій держави та місцевого самоврядування в майбутньому, яке і було призначене судом, є малоімовірною.

Опосередковано, припущення щодо виду та розміру покарання також може бути підтверджено й іншими судовими рішеннями, у яких суд, зазначаючи, що необхідність призначення вказаного покарання зумовлена спрямованістю умислу особи обвинуваченого та метою покарання, яка визначається відмінно від законодавчо закріпленої, як така, що «пов'язана зі збереженням в умовах воєнного стану, майбутнє українського народу, нації, держави». Так відповідну тезу судді можна знайти у низці вироків [19; 20; 21].

Згідно з буквральним тлумаченням диспозиції статті ч. 4 ст. 111-1 КК України, передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора може бути вчинена загальним суб'єктом. Єдиний державний реєстр судових рішень містить інформацію щодо шести вироків за ч. 4 ст. 111-1 КК України, з них п'ять набрали законної сили. Указані судові рішення свідчать, що всі особи, які були засуджені за ч. 4 ст. 111-1 КК України, є громадянами України, що набули відповідного правового статусу відповідно до територіального принципу [10; 11; 12; 13; 14; 22]. З огляду на це, вбачається цілком обґрунтованою наукова позиція щодо необхідності звуження кола суб'єкта цього кримінального правопорушення шляхом визначення додаткової ознаки – громадянства України, тобто вказівки на спеціального суб'єкта цього кримінального правопорушення [23, с. 387]. Це буде логічним із врахуванням юридичної техніки конструкції статті 111-1 в законі про кримінальну відповідальність.

Важливе місце у виявленні, розслідуванні та законодавчому удосконаленні норм Закону про кримінальну відповідальність займає характеристика особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Аналіз судової практики вказує на те, що більшість кримінальних правопорушень, за чч. 1, 4 ст. 111-1 КК України, були вчинені особами чоловічої статі. Так у 75 вироках, що становить 78,9 % від загального числа, суб'єктами кримінальних правопорушень були чоловіки. Причому, лише 13 із них були офіційно працевлаштовані та обіймали посади комірника, охоронця, спеціаліста житлово-комунального господарства, маляра, священнослужителя, різноробочого або здійснювали приватну підприємницьку діяльність. Причому, лише в трьох засуджених, що становить 2,85 % від загальної кількості, було виявлено незняту або непогашену судимість.

Жінки, як суб'єкти цього кримінального правопорушення, фігурують у 21,9 % обвинувальних вироків, що набрали законної сили. Із них лише дві особи мали офіційне працевлаштування. Водночас, у жінок, на відміну від чоловіків, не було виявлено незнятої або непогашеної судимості на час вчинення ними колабораційних дій. Таким чином, у переважній більшості випадків суб'єктами кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена чч. 1, 4 ст. 111-1 КК України, є особи чоловічої статі, які не мають офіційного місця працевлаштування.

Висновки. Отже, правозастосовна практика за ст. 111-1 КК України перебуває на стадії формування. У період з березня 2002 р. по жовтень 2022 року судами винесено 116 обвинувальних вироків за колабораційну діяльність, з них набрали законної сили 95. За ч. 1 ст. 111-1 КК України – 89 (93,7 %) та ч. 4 ст. 111-1 КК України – 6 (6,3 %). Враховуючи доктринальні положення щодо правил встановлення вини особи в разі вчинення кримінального правопорушення із формальним складом, у всіх випадках колабораційної діяльності слід доказати вину у формі прямого умислу. Водночас вивчення судової практики свідчить, що правозастосовувачі нерідко обмежуються вказівкою на умисел, без уточнення його виду.

Суб'єкт вчинення цього кримінального правопорушення, відповідно до прямої вказівки закону в чч. 1-3, 5, є спеціальним – це громадянин України. Враховуючи практику застосування ч. 4 ст. 111-1 КК України, а також правила юридичної техніки, слід доповнити цю частину вказівкою на ознаку громадянства України для уникнення помилкового тлумачення щодо ознак загального суб'єкта.

З'ясовано, що встановлення в судових рішеннях мети та мотиву колабораційної діяльності фактично ігнорується. Переважна більшість вироків, у порушення вимог кримінального процесуального законодавства, не містять інформацію ні про мотив, ні про мету цього кримінального правопорушення. Мотивом, згідно з матеріалами судової практики, є заперечення самого існування української державності. Метою – ослаблення національних інтересів України і сприяння представникам держави-агресора. При тому з'ясовано, що мотиви та мета вчинюваних суб'єктами колабораційних дій не мають корисливої спрямо-

ваності. У переважній більшості випадків суб'єктами кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена чч. 1, 4 ст. 111-1 КК України, є чоловіки, що не мають офіційного місця працевлаштування.

Безальтернативна санкція ч. 1 ст. 111-1 КК України навряд чи здатна забезпечити досягнення мети покарання, враховуючи, що майже половина засуджених за цією категорією кримінальних правопорушень є особами, які, відповідно до віку, наявності інвалідності або у зв'язку із втратою годувальника, мають право на регулярну щомісячну допомогу. Вчинення ними колабораційної діяльності відбувається без використання посади та без зв'язку з певною діяльністю, а вірогідність зайняття такими особами посад, пов'язаних із виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, у майбутньому є дуже малоімовірною. Це дозволяє ставити питання про уточнення санкції ч. 1 ст. 111-1 КК України шляхом доповнення альтернативних видів покарань.

Використані джерела:

1. Пояснювальна записка до Закону України № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» : Пояснюв. записка до Закону України № 2108-IX від 25.02.2021 р. [Електронний ресурс] URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfoBills/CardByRn?regNum=5144&conv=9>. (дата звернення: 01.11.2022).

2. Кравчук О., Бондаренко М. Колабораційна діяльність: аналіз нової статті 111-1 КК. *Вектор прав людини - правозахисна організація*. [Електронний ресурс] URL : <https://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo>. (дата звернення: 01.11.2022).

3. Василенко Ю. В. До питання про відмежування колабораційної діяльності від державної зради. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття»* (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : Міжнар. науково-практ. конференція, м. Одеса, 17 черв. 2022 р. Одеса, 2022. С. 271-273.

4. Симоненко Н. О. Кримінально-правова новела щодо колабораційної діяльності. *Вісник асоціації кримінального права України*. 2022. Т. 1. № 17. С. 92-109. URL : <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.17.257848>. (дата звернення: 01.11.2022).

5. Вирок Шосткинського міськрайонного суду Сумської області від 29.06.2022 р. у справі № 589/1647/22. [Електронний ресурс] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Revizor/105608475>. (дата звернення: 01.11.2022).

6. Вирок Соснівського районного суду м. Черкаси від 23.05.2022 р. у справі № 712/2951/22. [Електронний ресурс] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104409643>. (дата звернення: 01.11.2022).

7. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В. Я. Тацій та ін. ; ред.: В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, В. І. Борисов. 6-те вид. Харків : Право, 2020. 584 с.

8. Вирок Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області від 05.04.2022 р. у справі № 274/1472/22. [Електронний ресурс] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103849145#>. (дата звернення: 01.11.2022).

9. Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 04.05.2022 р. у справі № 369/3115/22. [Електронний ресурс] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104208426>. (дата звернення: 01.11.2022).

10. Вирок Лебединського районного суду Сумської області від 06.09.2022 р. у справі № 588/672/22. [Електронний ресурс] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Revie/w/106096380>. (дата звернення: 01.11.2022).

11. Вирок Путивльського районного суду Сумської області від 27.05.2022 р. у справі № 584/313/22. [Електронний ресурс] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Revie/w/104534680>. (дата звернення: 01.11.2022).

12. Вирок Путивльського районного суду Сумської області від 29.06.2022 р. у справі № 584/368/22. [Електронний ресурс] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Revie/w/105006793>. (дата звернення: 01.11.2022).

13. Вирок Зарічного районного суду м. Суми від 25.07.2022 р. у справі № 588/466/22. [Електронний ресурс] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105414607> (дата звернення: 01.11.2022).

14. Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 10.08.2022 р. у справі № 588/576/22. [Електронний ресурс] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Revie/w/105654180>. (дата звернення: 01.11.2022).

15. Вирок Лебединського районного суду Сумської області від 03.08.2022 р. у справі № 950/974/22. [Електронний ресурс] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Revie/w/105542282/> (дата звернення: 01.11.2022).

16. Сгорова В. О. Суб'єктивні ознаки незаконного проведення дослідів над людиною (ст. 142 КК України). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2014. № 1. С. 135–144.

17. Вирок Інгулецького районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 15.09.2022 р. у справі № 213/2083/22. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Revie/w/106363584>. (дата звернення: 01.11.2022).

18. В'юнник М. В. Спеціальні види покарань за кримінальним правом України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2020. 238 с.

19. Вирок Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області від 19.04.2022 р. у справі № 274/1659/22. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/04050514/> (дата звернення: 01.11.2022).

20. Вирок Оболонського районного суду міста Києва від 20.06.2022 р. у справі № 756/4192/22. [Електронний ресурс] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104831829>. (дата звернення: 01.11.2022).

21. Вирок Олевського районного суду Житомирської області від 05.09.2022 р. у справі № 287/401/22. [Електронний ресурс] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Revie/w/106055193>. (дата звернення: 01.11.2022).

22. Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 26.08.2022 р. у справі № 1-кп/588/108/22. [Електронний ресурс] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105905089>. (дата звернення: 01.11.2022).

23. Кузнецов В. В., Сийшпок М. В. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність як новий виклик сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського національного ун-ту. Серія: Право*. 2022. № 70. С. 381–388.

References:

1. Poiasniuvalna zapyska do Zakonu Ukrainy № 2108-IX «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vstanovlennia kryminalnoi vidpo vidalnosti za koloboratsiinu diialnist'»: Poiasniuv. zapyska do Zakonu Ukrainy № 2108-IX

vid 25.02.2021 r. (2021) N. p. [Electronic resource] URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=5144&conv=9>. [in Ukrainian].

2. Kravchuk, O., Bondarenko, M. (2022) Kolaboratsiina diialnist: analiz novoi statti 111-1 KK. *Vektor prav liudyny - pravozakhysna orhanizatsiia - Human Rights Vector is a human rights organization*. N. p. URL: <https://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo>. [in Ukrainian].

3. Vasylenko, Yu. V. (2022). Do pytannia pro vidmezhuvannia kolaboratsiinoi diialnosti vid derzhavnoi zrady. U S. V. Kivalov (Ed.) *Yeuropeiskyi vybir Ukrainy, rozvytok nauky ta natsionalna bezpeka v realiakh masshtabnoi viiskovoi ahresii ta hlobalnykh vyklykiv KhKhI stolittia» (do 25-richchia Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia» ta 175-richchia Odeskoi shkoly prava) - Yeuropeiskyi vybir Ukrainy, rozvytok nauky ta natsionalna bezpeka v realiakh masshtabnoi viiskovoi ahresii ta hlobalnykh vyklykiv KhKhI stolittia" (to the 25-richchia National University "Odeska Yurydychna Akademiia" and the 175-richchia Odeskoi shkoly prava, 271-273. Vydavnychiy dim «Helvetyka»*. [in Ukrainian].

4. Symonenko, N. O. (2022) Kryminalno-pravova novela shchodo kolaboratsiinoi diialnosti. *Visnyk asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy - Herald of the Association of Criminal Law of Ukraine*, 1(17), 92–109. URL : <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.17.257848>. [in Ukrainian].

5. Vyrok Shostkynskoho miskraionnoho sudu Sumskoi oblasti vid 29.06.2022 r. u spravi № 589/1647/22. (2022) N. p. [Electronic resource] URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105608475>. [in Ukrainian].

6. Vyrok Sosnivskoho raionnoho sudu m. Cherkasy vid 23.05.2022 r. u spravi № 712/2951/22. (2022) N. p. [Electronic resource] URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104409643>. [in Ukrainian].

7. Kryminalne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna : pidruchnyk (2020) / V. Tatsii (Ed.) et al. ; red.: V. Tatsii, V. Tiutiuhin, V. Borysov (Eds.). 6-te vyd. Kharkiv. [in Ukrainian].

8. Vyrok Berdychivskoho miskraionnoho sudu Zhytomyrskoi oblasti vid 05.04.2022 r. u spravi № 274/1472/22. (2022) N. p. [Electronic resource] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103849145#>. [in Ukrainian].

9. Vyrok Kyievo-Sviatoshynskoho raionnoho sudu Kyivskoi oblasti vid 04.05.2022 r. u spravi № 369/3115/22. (2022) N. p. [Electronic resource] URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104208426>. [in Ukrainian].

10. Vyrok Lebedynskoho raionnoho sudu Sumskoi oblasti vid 06.09.2022 r. u spravi № 588/672/22. (2022) N. p. [Electronic resource] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106096380>. [in Ukrainian].

11. Vyrok Putyvl'skoho raionnoho sudu Sumskoi oblasti vid 27.05.2022 r. u spravi № 584/313/22. (2022) N. p. [Electronic resource] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104534680>. [in Ukrainian].

12. Vyrok Putyvl'skoho raionnoho sudu Sumskoi oblasti vid 29.06.2022 r. u spravi № 584/368/22. (2022) N. p. [Electronic resource] URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105006793> [in Ukrainian].

13. Vyrok Zarichnoho raionnoho sudu m. Sumy vid 25.07.2022 r. u spravi № 588/466/22. (2022) N. p. [Electronic resource] URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105414607>. [in Ukrainian].

14. Vyrok Trostianetskoho raionnoho sudu Sumskoi oblasti vid 10.08.2022 r. u spravi № 588/576/22. (2022) N. p. [Electronic resource] URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105654180>. [in Ukrainian].

15. Vyrok Lebedynskoho raionnoho sudu Sumskoi oblasti vid 03.08.2022 r. u spravi № 950/974/22. (2022) N. p. [Electronic resource] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Revew/105542282>. [in Ukrainian].

16. Yehorova, V. O. (2014) Sub'iektyvni oznaky nezakonnogo provedennia doslidiv nad liudynoiu (st. 142 KK Ukrainy). *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka - Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs Named After E. Didorenko*, 1(66), 135-144. URL : <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/838>. [in Ukrainian].

17. Vyrok Inhuletskoho raionnoho sudu m. Kryvoho Rohu Dnipropetrovskoi oblasti vid 15.09.2022 r. u spravi № 213/2083/22. (2022) N. p. [Electronic resource] URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106363584>. [in Ukrainian].

18. V'iunyk, M. V. (2020) Spetsialni vydy pokaran za kryminalnym pravom Ukrainy. *Candidate's thesis*. Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv. [in Ukrainian].

19. Vyrok Berdychivskoho miskraionnoho sudu Zhytomyrskoi oblasti vid 19.04.2022 r. u spravi № 274/1659/22. (2022) N. p. [Electronic resource] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104050514>. [in Ukrainian].

20. Vyrok Obolonskoho raionnoho sudu mista Kyieva vid 20.06.2022 r. u spravi № 756/4192/22. (2022) N. p. [Electronic resource] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Revew/104831829>. [in Ukrainian].

21. Vyrok Olevskoho raionnoho sudu Zhytomyrskoi oblasti vid 05.09.2022 r. u spravi № 287/401/22. (2022) N. p. [Electronic resource] URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Revew/106055193>. [in Ukrainian].

22. Vyrok Trostianetskoho raionnoho sudu Sumskoi oblasti vid 26.08.2022 r. u spravi № 1-кп/588/108/22. (2022) N. p. [Electronic resource] URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105905089>. [in Ukrainian].

23. Kuznetsov, V. V., Syiploki, M. V. (2022) Kryminalna vidpovidalnist za kolaboratsinu diialnist yak novyi vyklyk sohodennia. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho un-tu. Seriya: Pravo - *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 70, 381-388. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.61> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 02.11.2022

Zaytsev O., Ph.D. in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Criminal Law of The Yaroslav Mudryi National Law University (Kharkiv, Ukraine)
Bodeyko V., 1st-year Master's Student at the Faculty of Prosecutor's Office of The Yaroslav Mudryi National Law University (Kharkiv, Ukraine)

REGARDING THE ESTABLISHMENT OF SUBJECTIVE SIGNS OF COLLABORATIVE ACTIVITY (SUMMARY OF JUDICIAL PRACTICE MATERIALS)

The article is devoted to the analysis of the subjective features of the corpus delicti provided for in Art. 1111 of the Criminal Code of Ukraine, through the analysis of sentences that have entered into force (as of November 1, 2022). According to the information of the Unified State Register of Court Decisions, 89 guilty verdicts under Part 1 of Art. 1111 of the Criminal Code of Ukraine (93.7%) and according to Part 4 of Art. 1111 Criminal Code of Ukraine - 6 (6.3%). Emphasis is placed on the form of guilt when committing collaborative

actions, taking into account the test of Art. 1111 of the Criminal Code of Ukraine, criminal legal doctrine and law enforcement practice of the court. The need to establish exclusively direct intent, which must be indicated in the procedural documents, is substantiated.

It was concluded that the courts actually ignore the establishment of the motive and purpose of the collaborative activity. At the same time, it was found that the motives and purpose of the actions taken by the subjects do not have a selfish orientation, but are determined by the denial of the very existence of Ukrainian statehood and the desire of the guilty person to promote the regime of occupation on the territory of Ukraine.

Attention was paid to the features of the subject of collaborative activity, attention was paid to the need to supplement part 4 of Art. 111-1 of the Criminal Code of Ukraine indicating the Ukrainian citizenship of the person committing this crime. Taking into account the materials of judicial practice, the characteristics of the collaborators are provided, taking into account gender, type of occupation and the presence of a criminal record. It was established that in the vast majority of cases, the subjects of criminal offenses for which responsibility is provided for in parts 1 and 4 of Art. 1111 of the Criminal Code of Ukraine, there are men who do not have an official place of employment. In order to achieve the goal of punishment, it is proposed to change the non-alternative sanction of Part 1 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: collaborative activity, corpus delicti, subjective side, motive, goal, subject.

DOI: 10.33766/2524-0323.100.112-126

УДК: 343.9.018

Карчевський М. В., доктор юридичних наук, професор, перший проректор Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка (м. Івано-Франківськ, Україна); головний науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінального права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (м. Харків, Україна)

e-mail : comcriminal@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2693-3592>

ОБЧИСЛОВАЛЬНЕ КРИМІНОЛОГІЧНЕ АРГУМЕНТУВАННЯ: ПОНЯТТЯ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ

Комплекс проблемних питань дослідження злочинності з використанням інформаційних технологій пропонується об'єднати поняттям «обчислювальне кримінологічне аргументування» та визначити його наступним чином: процес обґрунтування положень про злочинність, її причини, особистість злочинця, заходи запобігання, який здійснюється шляхом методологічно послідовного отримання нових знань із даних, що збираються та обробляються автоматизовано. Наводяться результати реалізованих дослідницьких проєктів, які дають можливість оцінити потенціал обчислювального кримінологічного аргументування: збір та розвідувальний аналіз даних соціальних медіа, використання спеціалізованих відкритих баз даних, моделювання протидії злочинності з використанням штучного суспільства,